

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Акт (лат. *actus* – рух, дія) – закінчена частина драматичного твору, завершена подією, яка зумовлює наступний розвиток сюжету. У виставах А. розмежовуються антрактами.

Вертеп (старослов'ян. – печера) – народний театр маріонеток, поширений в Україні в барокову добу (XVII-XVIII ст.).

Діалог (грец. *dialogos* – розмова, бесіда) – один із типів організації усного мовлення (поряд з монологом), який за своєю формою є розмовою двох або декількох (полілог) осіб.

Дія – акт драматичного твору; перебіг подій у художньому творі, через які розкривається конфлікт, сюжетні колізії, риси характеру певного персонажа, дійової особи чи ліричного героя.

Драма (грец. *drama* – дія, сценічний твір) – родовий різновид літератури, зумовлений потребами театрального мистецтва. Можливості її реалізуються у сценічній грі. Характерна ознака – драматизм, насиченість перипетіями, колізіями, інтригами, напружене протистояння персонажів.

Жанр (фр. *genre* – рід) – вид творів, що характеризуються певними сюжетними та стилістичними ознаками.

Інтермедія (лат. *intermedius* – проміжний, середній) – невеличкий розважальний драматичний твір, який виконують між актами вистави.

Інтертекстуальність (фр. *intertextualite* – міжтекстовість) – міжтекстові співвідношення літературних творів. Полягає у: 1) відтворенні в літературному творі конкретних літературних явищ інших творів, більш ранніх, через цитування, алюзії, ремінісценції, пародіювання та ін.; 2) явному наслідуванню чужих стильових властивостей і норм (окремих письменників, літературних шкіл і напрямків) – тут мають місце всі різновиди стилізації.

Інтрига (франц. *intrigue*, від лат. *intricare* – заплутую) – спосіб організації подій у драматичному (рідше епічному, іноді – ліричному) творі

за допомогою складних, напружених перипетій, гострої боротьби мотивів, часто прихованих намірів.

Комедія (грец. *komodia*) – драматичний твір веселого характеру, часто з висміюванням негативних явищ у побуті чи суспільному житті.

Композиція (лат. *compositio* – побудова, складання, поєднання, створення) – побудова твору, доцільне поєднання всіх його компонентів у художньо-естетичну цілісність, зумовлену логікою зображеного, представленого читачеві світу, світоглядною позицією, естетичним ідеалом, задумом письменника, каноном, нормами обраного жанру, орієнтацією на адресата.

Конфлікт (лат. *conflictus* – зіткнення, сутичка) – зіткнення протилежних інтересів і поглядів, напруження і крайнє загострення суперечностей, що призводить до активних дій, ускладнень, боротьби, супроводжуваних складними колізіями.

Мелодрама (грец. *melos* – пісня, *drama* – дія; “співана драма”) – жанр п’єси (різновид народної оперети), сформований у XVIII ст., в якому музика вступає в найдраматичніші моменти для вираження емоцій мовчазного персонажа. У М. слова і музика звучать послідовно, а словесну фазу готує фаза музична.

Міраклъ (фр. *miracle* від лат. *miraculum* – чудо) – один із жанрів середньовічної релігійно-повчальної драми, за основу якої бралися розповіді про “чуда”, здійснені Богородицею.

Містерія (грец. *mysterion* – таїнство, таємний релігійний обряд на честь якогось божества) – західноєвропейська середньовічна релігійна драма, що виникла на основі літургійного дійства.

Монолог (грец. *monos* – один, єдиний, *logos* – слово) – тривале, внутрішньо однорідне і зв’язане висловлювання, що належить одному суб’єктові і виражає його думки, свідомі чи підсвідомі переживання, рефлексії, почуття та акти волі.

Мораліте (лат. *moralis* – моральний) – повчальна алегорична драма, поширена у Західній Європі у XV-XVI ст.

П'єса (франц. *pièce* – частина) – різновид драми, в основі якої – конфлікт серйозного, складного і яскравого характеру.

Ремарка (фр. *remarque* – примітка) – авторські пояснення у драматичному творі стосовно умов та часу дії, зовнішнього вигляду та поведінки дійових осіб тощо.

Ремінісценція (лат. *reminiscentia* – спогад) – неявна цитата (цитата без лапок), що відсилає до раніше прочитаного твору. Від алюзії відрізняється неусвідомленістю відгомону у творі автора текстів інших письменників.

Ретардація (лат. *retardatio* – затримка, уповільнення) – композиційний прийом, властивий епічним та драматичним творам; гальмування сюжетної дії, уповільнення розповіді про зображувану подію, яке досягається позасюжетними компонентами: ліричними (авторськими) відступами, літературно-філософськими, публіцистичними роздумами, екскурсами в минуле, зверненнями автора до читача або літературного персонажа, статичними описами, розмаїтими передісторіями і міжісторіями, спогадами героїв.

Рід – сукупність принципів формальної організації творів, що визначаються властивостями як предмета зображення, так і художнього мовлення.

Сценарій (італ. *scenariò* від лат. *scena* - сцена) – предметно-зображальна і композиційна основа сценічної вистави чи кінострічки, передана у формі скороченого викладу або максимально деталізована (в останньому випадку сценарій набуває драматургічної форми).

Сюжет (фр. *sujet* – тема, предмет) – подія чи система подій, покладена в основу епічних, драматичних, інколи ліричних творів, спосіб естетичного освоєння й осмислення, організації подій (художньої трансформації фабули), рух характерів у художньому часі й просторі.

Трагедія (*грец. tragoidia, букв. – козлина пісня*) – драматичний твір, який ґрунтується на гострому, непримиренному конфлікті особистості, що прагне максимально втілити свої творчі потенції, з об'єктивною неможливістю їх реалізації. Конфлікт Т. має глибокий філософський зміст, є надзвичайно актуальним у політичному, соціальному, духовному планах, відзначається високою напругою психологічних переживань героя. Т. майже завжди закінчується загибеллю головного героя.

Трагікомедія – п'єса, яка є і трагедією, і комедією. Термін застосував вперше Плавт у пролозі до “Амфітріона”. У театральній історії Т. визначають за трьома критеріями: персонажі, дія, стиль. Для Т. характерне зображення зустрічей, непорозумінь, примирень, галантних історій. Якщо класична трагедія будувалася за строгими правилами, то трагікомедія віддає перевагу видовищності, дивовижності, героїзму, патетиці, бароковості.

Фабула (*лат. fibula – байка, розповідь, переказ, казка, історія*) – один із невід'ємних чинників сюжету в часі й просторі; розповідь про події, змальовані в епічних, драматичних, ліро-епічних творах, на відміну від самих подій – сюжету твору.

Фарс (*франц. farce – начиняю, наповнюю*) – жанр народного театру і літератури, в якому органічно поєднана гостра комедійність з життєвою вірогідністю ситуацій, положень і характерів. Включення у мораліте фарсових сценок сприяє “переключенню” уваги, зниженню напруги, а також було первісним проявом одивнення в драматургії.

Феєрія (*франц. – фея, чарівниця*) – жанр драми, що пов'язаний з ефектними перетвореннями (перевтіленнями) фантастичних чи казкових персонажів. У глядача феєрії створюється ілюзія нереальності, основою глядацької інтерпретації стає уява. Може мати різні форми: опера, балет, пантоміма, п'єса з фантастичною інтригою.

Характер (*грец. harakter – відмінна риса, ознака, особливість*) – конкретна сукупність душевних рис, що визначає індивідуальність

зображуваної особи й водночас узагальнює собою певні життєві типи людей, які постають у творі як предмет авторського пізнання та оцінки.